

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

ORIENTALISTIKAKABINETI

I AASTAKOLLOKVIUMI

MATERJALID

TARTU 1968

4-29035

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

ORIENTALISTIKAKABINETI

I AASTAKOLLOKVIUMI

MATERJALID

TARTU ÜIKOOL
RAAMATUKOGU

Tartu 1963

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

МАТЕРИАЛЫ
I ГОДОВОГО КОЛЛОКВИУМА
КАБИНЕТА ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
На эстонском, русском
и английском языках

Тартуский государственный университет
СССР, г.Тарту, ул. Ülikooli, 18

Vastutav toimetaja L. Müll
Korrektor M. Rimmel

=====

ТМУ rotaprint 1968. Paljundamisele antud 5.IV 1968.
Trükipoognaid 2,5. Tingtrükipoognaid 2,28. Arves-
tuspoognaid 2,1. Trükilarv 300. Faber 30x42/4.
MB 00795. Tell. nr. 217.

Hind 15 kop.

Ajavahemikus 11.- 15. aprillini toimus Käärikul kevadkool Ida rahvaste kultuuride spetsiifiliste probleemide uurimiseks.

P. Nurmekund ja L. Mäll võtsid osa Leningradis NSVL TA Aasia Rahvaste Instituudi Leningradi osakonnas ajavahemikus 14.-17. märtsini toimunud Ida rahvaste kultuuriajaloo alase uurimistöo organiseerimise küsimustele pühendatud üleliidulisest koordineerivast nõupidamisest.

P. Nurmekund võttis osa NSVL TA Aasia Rahvaste Instituudi Leningradi osakonna korraldusel ajavahemikus 7.- 10. juunini toimunud türkoloogia alasest konverentsist: Ettekande teema: Dejatel 'nost' K. A. Kherrmana v oblasti tjurkologii pri Tartuskom universitete (1889 - 1909).

L. Mällile saabus juunis kutse osavõtuks Rahvusvahelisest Kirjanduse Sotsioloogia Kollokviumist (12.-14. jaan. 1968., Royauumont), mille korraldasid École Pratique des Hautes Études, Brüsseli Sotsioloogia Instituut ja UNESCO.

P. Nurmekund viibis septembris uurimisretkel Kirgiisi ning Kasahhi NSV-s elunevate tunganite aladel.

Oktoobris ilmus "Terminologia Indica I", 68 lk., Tartu 1967.

H. Udām siirdus aspirantuuri Moskvasse NSVL TA Aasia Rahvaste Instituuti iranistika erialale.

Ilmus L. Mälli artikkel "Une approche possible du śūnyavāda" ajakirjas TEL QUEL, 32, Paris, hiver 1968 (lk. 54-62).

Jaanuaris külastas TRÜ orientaliste rühm Leningradi RÜ idateaduskonna õppejõude ning Aasia Rahvaste Instituudi Leningradi osakonna teaduslikke töötajaid. Neile esitati ettekanne orientalistika alasest tööst TRÜ-s.

Septembris oli külas akadeemik D. A. Olderogge.

Oktoobris oli külas Jerevani RÜ õppeprorektor S. Ahumjan, kes esitas omapoolse küllakutse.

P. Nurmekund

TRÜ ORIENTALISTIKAKABINETIST NSVL AJAKIRJANDUSES

Möödunud 1967. a. lõpus avaldati paljudes NSVL ajalehtedes TASS-i teadaanne (korrespondent A. Favorskaja) TRÜ orientalistikakabineti tööst pealkirjaga "Znaete li vy suakhili?". Teadaandes tõstetakse esile, et kuigi TRÜ-s orientaliste ametlikult ette ei valmistata, leidub siin inimesi, kes lisaks oma kitsale erialale (füüsika, keemia, matemaatika, geoloogia, geograafia jne.) on omandanud põhjalikke teadmisi veel mõnes idakeeles (nagu jaapani, tiibeti, araabia, türgi, sanskriti, suaheeli, pärsia, Indoneesia j.t. keeltes). TRÜ orientalistikakabineti liikmed on tõlkinud otse originaalset eesti keelde pärsia suure lüüriku Hafizi loomingu, india kirjaniku Premtsandi proosat ning üht-teist huvitavat tiibeti allikatest. Lõpuks kriipsutatakse alla TRÜ orientalistide tööle üleliidulises ulatuses osaks saanud tunnustust, mille üheks eredaks näiteks oli Moskva, Leningradi, Ulan-Ude, Frunze ning teiste linnade orientalistide rohkearvuline osavõtt TRÜ orientalistikakabineti 10. aastapäevale pühendatud üleliidulisest teaduslikust konverentsist.

Nõukogude avalikkuse reageering TASS-i sellele teadaandele oli väga laiahaardeline ja elav. TRÜ orientalistikakabinetile saabus kirju paljudest NSVL linnadest ning asulatest, nagu Donetskist, Rostovist Doni äärest, Mamadõsist (Tatari ANSV), Gorist (Gruusia NSV), Ulan-Udest (Burjaadi ANSV), Moskvast ja mujalt. Kirjades palutakse meetoodilist abi ja juhendamist võõrkeelte õppimisel ning neist tõlgete tegemiseks NSVL rahvaste keeltesse. Avaldatakse soovi asuda mittestatsionaarselt õppima idakeeli TRÜ orientalistikakabineti koosseisus või juhendamisel. Samuti soovitakse luua sidemeid meie orientalistidega, palutakse andmeid väga

mitmesuguste keelte õpikute olemasolu ja kättesaadavuse kohta ning
kutsutakse TRÜ orientaliste endile külla. Viimatiõeldu seisukohalt pä-
vib austavat tähelepanu Gruusia NSV Gori rajooni TSN Täitevkomitee
millitsaosakonna ülema Salva Vanisvili kirri TRÜ orientalistikakabinetile.

P. Nurmekund

Ühislooming

RIIGI OIG, KIRJA TÄRSTUD

Tõrmas on kooli õpetaja,
kui ta ei võta kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Kooli õpetaja roll on õpetada õpetajate
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Õpetaja roll on õpetada
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Kooli õpetaja roll on õpetada
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Õpetaja roll on õpetada
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Kooli õpetaja roll on õpetada
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.
Õpetaja roll on õpetada
õpetada kooli õpetaja rolli ja ei anna koolis
õpetada.

ÜHEST KIRJANDUSLIKUST SIDEMEST

1837. a. keskel ajakirjas "Moskovskij nabljudatel" ilmunud Mirza Fatali Ahhundovi (1812-1878) eeleigiline poem "Puškin^vi surma puhul" - esimene ulatuslik trükisõnaline vastukaja Puškin^vi surmale.

Dekabrist Aleksander Bestužev (Marlinski) - vahendaja Ahhundovi ja nimetatud ajakirja vahel.

Poeemi esiktõlke võrdlus hillisematega (originaal avastati 100 aastat hiljem).

M. Salupere

IDA-LÄÄNE SÜNTEESI VÕIMALUSTEST LUULES

Ettekandes vaadeldakse võimalusi, mida pakub Ida rahvaste luule Euroopa luule vahendite rikastamiseks nii sisu kui ka vormi tasemetel. Eesti luules on U. Masing loonud eripärase stiili, mis on vaadeldav Ida-Lääne sünteetilise luule väljapaistvaima näidisenä. U. Masingu luuletuste põhjal püütakse esitada "sünteesi" taseme elemendid. Ühtlasi tuuakse esialgsed andmed U. Masingu luule lüsioloogilise efekti eksperimentaalsest uurimisest. Luuletused pärinevad a. 1937-1960.

L. Mäll

Uku Masing

IKKAGI SEE, KEDA TAHETUD

Timnas on kylm täna.

Yhe lõvi rebima lõhki pean oma isa ja ema käsul nende teadmata.

Koeri kyl olen kohanud igas maailmakaares, eluilmas pole yht lõvi ma kohanud veel, pääle iseenda.

Simsoniks isa mind soovis aga mesikupõld on nii uimastavalt roheline, et ikka tahan kuulata tuult ja uinuda veel, oodates õhtut.

Kuigi jahvaksin Assas pimedapõlves, kes need vilistid, kellele peaksin maksma kätte? Kannelt see mina ei mängi, võib olla, et naerdakse. Mina ei kuule.

Lõvi on keegi, aga rebased mulle ei meeldi, ja Timnas on kylm.

Mõistatus midagi on, kuid selle andis mu isa. Vastanud veel pole talle, uut pole mõtelnud.

Mesikupõldu tukkuma jäin. Nyd ei ärata keegi. Jehoova vaim on lahkunud Taani maalt. Muude hääl ei tungi mu kõrvu, mis pilget ei kuule, Tellia sõi vist mu silmad, siis myys selle teotatud kere Assa veskisse, aga mu juuksed pugesis mesikujuurteks läbi kruusa.

Ta on kindlasti kõhnunud eideks, kes teab, et on teinud
alati hääd oma lastele.

Assas ammugi Simson surnud tapmata kedagi.

Mina olen mesikupõld.

EDASI ENDISTE ENESTE KOMMODOORINA

Ta istutab lindsuured laevad
mu sydamesse selleks ööks,
mil madalduvad hallid taevad
ja tornid ette risti lööks.
Siis pole mina heitlik vari,
vaid laev, kel koormaks koolnud soov,
just nagu mulda kukkund tari,
sulg linnu lõunasooja toov.

Kas aga liial suudan minna
merd, mille äärde tõusis rand
just siis, kui unustasin rinna
ja teiseks oll saamas kand;
teed, kus need ogallkuparved,
kes muude nähes meremaod
ning taevapiiril paistvad sarved,
mis pilvedesse jätvad vaod.

Jään tukkuma või kardan lootust,
mis kipub äkki saama täis,
ja ahastades oma hootust
tean: silani kord keegi käis,
kes loodab praegu läbi liiva,
et ytleksin, mis tuleb eel.
Nii tõstaksin talt piinatiiva
ja valgeks läeks ta söödud meel.

Oh anna jõudu mitte karta,
mu lootus, seda laia merd
ka siis, kui tagurpidi Varta
näen ududes, mis tulvil verd,
et mõistus tulla kongist julgeks
ja täita purjed marutuult,
et pihku ahelad ta sulgeks,
ei ootaks abi ainsalt muult.

Siis homme juba hästi tajun,
mis mõtleb kivi põllu pääl,
ja taeva mõtetesse vajun,
kus tähte kutsub teise hääl.
Käin surma kõrval vestes juttu
ning imestan kui tuttav suu
on temal siis, kui hõbeuttu
Su nagu tõuseb, Viimne Puu.

SUMERI RANNIKUL

Taas veerin katkend kille savil. Ikka kaugemalle kaob, mis veel laugel kiiskas, kumas kukda takka ja seotud purji maale lähened, kust kaugemalle viib kitsas rada, millel jäljed kivivakka.

Kuus aastatuhandet, Mis varemini, saanud põrmuks ja suurte vete kohin katnud ilmalised, On tuttavad vaid kõndijad, kes pärast saanud põrmuks, sest nende päevad olnud sama vaevalised kui minul lapsel hilisel, kes tunneb ligi häda, mis korra hapraks imend kadunute koitund luud,

Oh, inimene tunneb mornilt aina samu vaebu, ta sama kauge kaja teisele kui alul, ta tarkus seks, et laisalt luua ikka samu vaevu, sest aastad hargnemas veel sama päikse valul,

Ja täna hilja õhtul ägan selle hingehäda, kes mängis kannelt kustund maal, kus ka ei olnud uut, Ta kuningriigid kadund, tema taevas võõras mulle, ei mõtet sõdadelle, killavoordelle, kes läksid taevakaarele, mis ka on võõras mulle, Kuid põlvitades kaeban tempeltornidelle: Kust vaene kari võtab julguse, et olla rahul ka siis, kui mõistab kihisevat rõiapada, kes ytleb, kuidas inimene suudab olla rahul, sest minnes ainsat teed, teab, toogi eksirada!

Ah, ehkki hirmus, naerda pettunult ei mõistes tohiks, sest kõik nad läinud laste kombel risticõtta nii mägilikndlalt, rahulikult nagu siiski tohiks hing ükskord eilselt elutaimelt õisi võtta.,

VAHELMISEL MEREL

Oh, üks kamaresvaas! Egiptuses maeti sinna mu syda õhtul tulipunaste lootoste alla, Võibolla, Farmuti kuul, kuid seda ma ei mäleta enam, sest nii palju toimu on kuhjurid Kreeta kivide peale, et mu sõrmed ei ulatu läbi. Ja leinaudu on suule jäätanud kui lilledes aknal,

Kyllap ma tean veel! Keegi maalis siniseid linde Knossose losside seinule. Kollaste silmega ahve, muinasjuttude pärast pani kirjud lehed igale puule ja uskus, Uskus sedagi, et pöösad on maailma äärel, ruum ta enese sees ja selles, mida ta nägi töstes lõunaaegu silmad oma varvaste juurest,

Kesse on kange? Käin nagu uni nende okste ymber,
mis pole yhegi puu, kuid on naervad ja rõõmsad,
et tunnen lehtede jahedat võnkumist paitavat laupa
ja kardan, et kuskil äkki heliseb kiriku kell,
enne kui hommikul õigus! Enne kui väsinud tunda!

Kas ma liial mäletan, miks ahvi pani ta paitama lilli
oma sinise käpaga?

MÄLETAN LEMMIKUID

Keegi minus puhastab Aladdiini lampi.
Ei tea, kas ta ikka ootab oma printsessi
või lendlevad soovid kuumägedé poole,
komeetide juurde, mis päikesest lahti
vabadena jooksevad läbi pimeda öö
ykskõik kuhu, aga enam ei oota, ei kysi
isandat uut.

Mina ei tea, mina ei näe ega kuule.
Saalid täis tulbuvaid lilli, turmaliine ja vaase
Sungide nefriitrukast ajast,
kulda ja smaragde
igast rohelisest rohelisemaid,
Kas nendest läbi end peab nutma Basra Hasan
luikneidu otsides Vaakvaaki rannalt,
Tauba ja teised hullud
kividest ootama lemmiku sammu?

Kyllap silmad on kustunud elevandiluisseks,
kyllap nemad on sein,
mille takka poevad petlikud ulmad?

Oh, kui ma teaksin, mis on otsingus väär,
et ma ei leia nende jälgi
ega tea tolle soove,
kes Aladdiini lampi igatsedes puhastab tulemäe põhjas,
mille nõlval kuhjub lõunanaba jää!

KOGUNEB JULGUST

Eile Jumala syndi lauldi
Biarmia riigis.
Viikingid sülitasid ahnusekatku,
nõrduinult araablased vangutasid päid
nähes Allahi salgajaid, kes ei pyyagi välja
Kahesarvelise myyri takka
õigete inimeste kallale.

Miskil koldekombel tuleb ometi rakendada syda
ja sõita sõbrustama hallakujudega tundral
virmaliste värava ees.

Siin pole pääle hakata midagi oma verega,
liialt harras ta ikka ju
mängima röövlindu ja isakassi
kyllmanud katusel,
Siin tema lootus nagu kuldkala soojas tiigis
vilksatab selgeks ja kaob
oma nimetule maale
nentside tulejõe taha.

Sinna ei pääse muidugi,
hallakujudel verd on vaja,
Aga, kui homme tulen haigena tagasi poolelt teelt,
pole keegi kuri, et ma koidu tõustes ei jõudnud
kõigile soovida lahtist merd
ja lõunatuuli.

Ainult, kuidas panna oma sydame pähe valjad,
sest needkkõlisevad
enam kui kuljused jõuluteel.

TULEVASTE ELUDE LEMMIKUILE

I MIMBRES

"Kuidas kyll sõrmed Sul kenad ka uppudes liiva!
Taevale meeldib, et jõudsime nii vara tööle,
Nägin ju unes, et õitsvasse rohtlasse viiva
tee tolmus tulime, tuul sõlmis narmaid Su vöäle!"

"Unes!? Ka midagi nägin, ah, ei tule meelde!
Ära mu sõrmi vaid loe, parem silmitse lõuga!
Vaata, üks liud, ära pigista hambaid nii keelde,
kurb oli seegi, kes maeti - vist lõbusa nõuga."

"Rõõmus ehk kurvaga!" Sõnan vist? Pässunud juuksed
kulmuldel teise me kaabime muhedast prygist
laiali kord sinna langenud leinaja nuuksed
mõeldes, et meilegi laulule seatakse sygist.

Õhuke kauss nagu õis kogub jällegi valgust,
sydamel Lillede Poiss, kuklas kaarduvad lehed,
tõstetud käed, nagu kiidaks ta hommiku algust
tuude kui hulkuma loorisid punakad mehed,
vahedaks lõigatud virbadest nooled ja ammu
paenusaiks paistetud lõbusalt suitseval lõkkel,
tuul aga kaugusse huljudes tasased sammud
tuhmimaks unustas nõlvade rihasel tõkkel,
Pisike liud, miks ta nyridalt muserdab pilku,
otsekui möödunuks minestus torgib ja lõikab?
Toona ehk temasse langes nii mõrudaaid tilku?
Miks Sinu vaade mu pilgu eest heitunud põikab?

"Kesse nii ilusa tegi? Kus täna ta õõtsub?
Millised olid ta käed? Mida aimasid voolides seda?"
Vabiseb suu: "Ah, see naine või? Kyllap ta lõõtsub
palavas jälle. Kas viimaks ei tunne Sa teda?"

Naeruni tõstad ta pihkudel. Viid ära praegu.
Mälestus suriseb. Rauguses kerge ja valus.
Terendavhallikaid kihiseb allikaist aegu,
mil minu syda Sind päikselst ja katsinailt palus.

Siis Sina andsid ta mulle ja naer vibas huulil,
samane naer, sest ei uskunud end mina selle
Lilledel Poisi, kel lõtnavad sõrmed on tuulil.
Aga ei kysinud ööselgi Sinult siis, kelle
maallsid liuda, sest kõik, mida tegid, näis ilus.
Ei Sina isegi teadnud, kust nõtkuvad joned
võtsid ja asjad. Ent mõtlesin, kui vahel silus
mind Sinu käsi, et ehiseiks mudad mu sooned.

"Und nyyd ma mäletan, aimad ju Sinagi, mida,"
ymised, kuid Sinu hääl pole kurb ja rõõmus.
Sydames kysimus tuigub ja keele seob kida,
Kuidas Su kiharad lõkkavad päikese lõõmus!

Mõõtmata kaugel ma neist rada jonnakalt astun,
leebinult ihkan, kas hämaras lähedal liigud.
Kalmudest õhku ja ilinguist laineisse kastun,
kaupaiste lummana yle mu silmade kiigud.

"Kuule, see kauss on siis minu!?" "Ja kõik, mis siin maetud
on meie sõrmede töö. Kaasa Sinule seadsin!
Oh, kui ma sain Sinu kiharad liivaga kaetud
kyllap ma sydames tänasest lõunastki teadsin..."

Virvendav liiv kisub uppuma siledaid sõrmi.
Toonased piisad või täna? Oh kurda mind tuima!
Mida Sa otsid mind piiludes? Armastad jõrmi,
tulvile vaatad ta kadunud aastate uima.
Oh Sina iidne, Sa leiad! Otsi mind hauast,
otsi mu luid! Nägu soe nagu tähine vidu,
Kesk seda hämarat kõndida, kaunist ja kauast!
Sina ju mäletad! Meil oli pöörikuu pidu.

II OCEANUS PROCELLARUM

Õhtu ärkas ja palmidel võnguvad tuled.
Laulu lõpetand sõrmed me yhtmoodi kõhnad
vaikselt pillavad vette iriidiumsuled
jaaniusside peol teades lilled ja lõhnad.
Naerad rahutult, puid vaatad, ohkad, ei huulilt
poetu sõnagi. Loidame vis! selles viivus,
milles tundsimis teike, kui mullalt ja tuulilt
kustus lahku meid lykata põline kiivus.

Aastaid ehitand aina, täis kaebet ja naeru
läinud lõõskavaid õhtuid ja hommikuid halle
tundes, kuidas me voolime esmase aeru
lõõmaks kahtlema ruumere voogude valles,
Innuks armastus vaibus ja lembus sai püüdeks
minna vaatama, mida ta ometi sõnab,
Kuu, kes meile just kumanud põliselt hyydeks,
mida hing aralt kiidab ja tõrkudes mõnab.

Täna hämardub taas igituttavalt meile,
jälle võõralt ja jumitult kangastub kaugus,
nagu astunuks harduses alles nii eile:
hingese ärevus, mõtetes ulmade raugus.
Sina ripsmete varjuult mu naeratust hüllid,
narmad hällivad põlvil ja oled nii ilus
nagu päevil, mil lõõtsusid ymber me illid,
Sinu teravaid rindu mu abitus sillus.
Linnuvõlguja hääli mu ohkesse pillad
lause kohkurva: "Armuke, viimane pime
mullal õitseval..." Taas meie nõtkuvad sillad.
Samblasts laantesse haljama luuakse ime.
Raugelt naeratad läbi mu uduste silme:
"Nyyd ei karda ma surma, ei igavest tiiru,
jääda maale ei raatsi! Oi, milline ilme
tõmbaks Kuul kyll su palgeile pageda viiru?
Kul me sureme saabudes, vastust ta võlgu
enam jääda ei saa, Elu kordub kustahes!"
Aga õitese jahtunud silledaid õlgu
kumab jäädavaks rannikuks sydames kahes.

Kesse rääkis, et mehe, kes lendama valmis,
mulda vajutab armastus põlvede jatkuks?
Ah, see kordrida naljakas tunases salmis,
siis kui lemb oli pettumus, armastus katkuks!
"Teineteises me sureme pilkudes lõke,
teades Linnuteed altavat hullavaid hulle,
sest me tuhkudes laguneb pilkane tõke.
Mis on lembus, siis mõistame. Andnud ju ikka
tema taipamiskire. Pea naervaile vastab!"
Huuled liuguvad pidi insirget ja pikka
õndsat jalga, mis kyynarpäid samblassse kastab,
mõeldes: "Mida me jonnakust tundes teeb Jumal,
pyyab maailmaviru ja tekkivad tähed,
arvab Kuu juba, kui tema loojangu kumal
Sina minuga saladust pärjama lähed?"
Kostab pää Sinu põlvelt: "Oh, mõtlevad petta
lyyes hedemeiks meid, millest tähti ta tegi,
et me peal-sime õigeiks siis armastust, et ta
õigelt lõpeb, kui kehad meil aatomeiks segi!"
Rohust eksinud jaaniuss lagipääl sirab,
tõused põlvili jonnima: "Elust ehk kenam
siiski veel on, kui lainetus segusse virab,
aga lemme on õdusa vabinast enam.
Kuu peab vastama! Kui tema tappes meid tõrgub,

jälle läheme !..." Vaatan Su asemelt lille,
suule imesid tänades hingeldust kõrgub :
"Oled vägevam riivatust kiitusest, mille
Sinust noortele jätsin, kes laulavad Kuule
kahest kadunust kord." Naeran mõteldes laeva,
milles laule me poetame laulvale suule
tundes rõõmsama synge ja tigeda taeva,
kes ju eal pole uskunud pyydlevat kahte
yksnes ytelda seda, mis saladus puha,
aga peidetu mõistmiseks pungunud tahte
viivad õitsema väljale tähtede tuha.
"Katariina, Teofilus, Vihmade meri,
kuhu satume? Suudle mind korraks veel, armas,
minu Rajude Ookean !" Terendab veri,
syda lennukas nagu Su seeliku riarmas.

Mis on viia sest õhtust? Oh, taimede karje :
mullakombuke lillega alt Sinu õla !
Kas meilt siis vajub pooleli tegude varje,
Jumal vastata melle saab kannatusvõla?

KOHTAN TEISITI RÕÕMSAT KUUD

Kuule, Sina sulaselgest vasest väikene trumm,
näe mu lehvitatavat kätt
ja naera veel kergemalt oma merede põhjast!
Sest trumm ei tohi paista nii punakastumm,
kui ta sammub yie nii halja rohu,
et Jumal tõesti imestaks nagu väike laps,
kellel ymber villane suurrätt,
kui ta kaugel kottu näeb tõusmas päikest,
Tõesti, Jumal paneks oma helled käed
kokku nagu kaks pikka puud
ega oskaks midagi öelda,

Kuule, Sina tagalite tantsutrumm, ei,
kõikide pilvis päädega rahvaste maailmas,
Sul on täna kohmetult haletsev ilme,
nagu oleksid eksind sellesse öhe,
mis nii valge,
et üksainus täht sirab lõunataeval.
Oled nii raske, et mul on rammetu hirm:
kukud alla ja linnud kõik ärkavad,
kui inglid Su pyyavad kinni,

Pöörikuu, Sina igavene kõrk, miks Sa ei viitsi
tulla nii kõrgele, et haarata võiksin Sina
ja tantsulugu tagu moonele,
mis nii punaseks hämaras tukkunud
nagu suured tundmatud putukad.
Usu ikka, ma aitaksin Sind,
näid ju nii raage ja vana ning väga tumm,
sulaselgest vaskplekist tilluke trumm,

MÕNEDEST POETIKA ELEMENTIDEST

Tekstidel (J,Jõers,J,Kaplinski,J,Lekomtsev) demonstreeritakse mõ-
ringaid kaasaegse poeetika elemente : Zipf - Booth - Ramosi seadust
(Zipfi "2. seadus"), separatsioonid, valgikud, ligikaudset sümmeetriat ja sel-
le järeldusi, tolerantsusvahekorda,

M, Rimmel

Juhan Jõers

+ + +

Ko Ho killendav kirsioks,
mis sirutub õitsedes aegadest läbi
- mahu mullast,
puna päikesest,
kuust kumedast kumendub,
Üks õis on teisele õde,
teine teisele õis,
Tuul tuli
ja kumbki neist
viibata võis,

+ + +

Fudžijama - mägi!
Su laulude kõlakaja
üle maa kajab, kõlab,
Kõik süüitud neitsid, küpsed naised
oma pilgu
Sinu poole üles viivuks
peatavad ja Sinu hoolde
usaldavalt, lootvalt
eluoootavalt ja andvalt küsivad -
Et nõndasama igavesti
suurelt seisaks nende Poegki
Punase Päikesesüdame all
maailmas,
Vaesuseta, kurjuseta
sirgud keset Pilvi
Ilmi viljakandvaid süles
rõõmuandvaid saake
Sinu jalamitel
metsad, väljad, veistekari,

Sinu tipu sakiline hari
on kui
kõrgusesse pürgiv sarv
Su poolt heidet vari
tohtu ja uskumatult sisendav...
Sinu armurikkust jagav küllussarv
(mis ses elus on nii harv)
omaennast isendav,
Sinu saake maiseid, taevasi
ju jagab viljakandev pind
Sinu uskumatult usklik hing
Sina uskumatult usklik - kaine
nagu naine,

+ + +

Tone jõgi aeglaselt voolab,
tuul mõõdukalt pilveid keerutab,
jaapanlase riideid räbalaiks rebib,
noota rebib,
jaapanlase vurre keerutab
Jaapanlane kala soolab
Tone jõgi aeglaselt voolab,
Jõgedelt hämarus minema vaob
jaapanlane kala riita laob,
Pole temagi piredusriigist
hommikueine on valgest riisist,
samas joob tilga ka suhkrurooviina.
Päev päris punasena oleneb
taeva selgusest,
märjukese kangusest,
karpkalast, nootade kindlusest.
Tone jõgi on ähmane,
Tone jõgi on klaasine,
Pilveid rebib tuul,
Irve kõverdab suu
jaapanlasel
kesk hommikuhägu
habemetüükais on kollane nägu.
Tema ala
on kala.

+ + +

Läbi merepõhja teise ilma
esimesest hodimata lähed
aga idas öösel hõbetavad
kuivatatud kalad nagu tähed,
Jaapani unelmad, kevadeõhk -
valgete kirsside joobustav lõhn.

Poolsuletud laugudega
ütle üü
nagu põldpüü,
lühirikalik ülvõrre
ulatan Sul õlekõrre,
Kuldne päike
väike lillekroon
sügavkollane moon,
Jaapani armastus helesinine.

+ + +

Ilma ääreta, raamita rütm
lihtsuses
üks pind,
ühtsuses
jooned ja hing,
Rahu ja vaikus on rõhuv,
Üksik roheline leht, fantastiline....
bambusevarre küljes,
Õrn filigraanne kohin,
Üksikud kured, muredemaa
Ükskord Sa sured ja elad veel ka -
Viivita viisita viisakus.

Jaan Kaplinski

+

Esimene jälg
esimesel lumel öö
latern kirsipuu

+

Ploomid on küpsed
herilased lendavad
hommikul tuppa

+

Madalalt lendab
suitsupääsuke üle
valmiva vilja

+

Teiselpool järve
lõikheinas sirisevad
kiillide tiivad

+

Kõhised kõrkjas
ise rinnuni lumes
ja põlvini jääs

+

Seisatad metsa -
teel püüdmaks lumehelvest
mis sulab su peos

+
Kõrbepõõsaste
juured on meie mõtted
vett on nii vähe

+
Nartsissiõiel
maani jõudmata puhkab
kirsi õieleht

+
Lõhnab kartuli -
maa ja sõnniku järgi
kurbust ei ole

+
Sulavad tuules
kajakad ja kõik hääled
avarus meri

+
Kes lahutaks
järve veest ojade vee
kumardad ja jood

+
Vaatad järve ja
järv vaatab sind su oma
silmade läbi

+
Ädalastki veel
neljalehise õnne
leidad kui otsid

+
Sipelgas ronis
kõrtpidi päikesesse
ja tuul jäi vakka

+
Tähed vilguvad
kui igatsedes üksteist
kaugel külmas öös

+
Jäätunud aknal
hüpleb tihaste varje
päike mu kallis

+
Urvalind eks ju
pungades
ainult on tõde

+
Kaevu põhjas on
jää kaevu kohal juba
kirsipuu pungub

+
Lepiku vari
valge valge lume peal
libiseb itta

+
Pälke lõkendab
luitemändide vahel
kuhu kadus aeg
+
Keegi ei keegi
saa sind tagasi tuua
sila kasteplisk
+
Kaua otsisid
lumme kukkunud võtit
hämardus juba
+
Kaks mesilast koos
ühel võllillelehe
kumb on siit kumb sealt
+
Tee päike ja tolm
lapse nina väike jälg
suletud aknal
+
Kus oli see kõik
suusajäljed sulavad
lumega ühes
+
Rada ununeb
seened sirguvad õuel
väsinud rohus
+
Elupuu välja
pimedasse jäi seisma
kesk esimest lund
+
Vaikides veerin
vesikirpude kirja
ojaraamatust
+
Võtan mütsi peast
esimese lume ees
lähen paljapäi
+
Õöbikud õhtuks
piirasid
sisse mu küla

+ + +

Tsjünšani jalamil seisatab täna
tuul viivu kirsipuude õites

Tšansás surub tütarlaps
pehme virsiku vastu õhetavat põske

Beitsingis valitsevad
hullud rahvast ja maad

+ + +

See, mis sa elust tead, ei ole elu ise ;
kui ükskord oled tark, siis jäta küsimise ;
meid leluks endale üks lapsik jumal tegi :
kuis oma tähendust võiks mõista lelu ise.

Kollane tüger
hüppas põhja üle Nanšani

muld on kõrbenud kalasoomus jõed
kallavad kõrvale tunastest sängidest

elavate lapsed
küsisid isadelt mõne
suve pärast KES OLI MAO isad
raputasid pead

Hangtšou randadel kasvasid juba sammal ja sõnajalad

+ + +

Usu, need, kes seisavad allikal, seal, kus mäed on tõesti
kõrged ja on kombeks ise mõelda enda eest, ei vanna
sulle truudust, Nad kaovad ära nagu kaste maasse, mis on nende,
Lilled joovad nad ära ja ajatult kaugel
tulevik päästab nad jälle sõnatuse ahelaist, Siis, siis, kui
sinu riigist ja suurusest
pole jäänud nimetusigi enam ega aastamärke,
Kes räägivad muinasjutus sind taga mägedest kollese maani?
KUI kord üle põhjatute järvede vöbiseb vilepilli hääl
ja lumi suudleb punaseid õisi
ja keegi ütleb, et mul oli õigus, on
mu kontide põrmul kerge. Ah ei,
mitte seepärast, et sinu sõnadest
öeldakse vale, Et mul oli õigus, Seepärast ainult, et Lo
ja Lao ja Lia ja Du ja kõigi meie
arusaamine ja kannatused on jõudnud
pärale, Inimeste verre ja silmadesse, Et orhideede ja nelkide
sekka ei astu kasside salalikud jäljed, Et toonekurg
võib kõndida siniseid kinkusid pidi inimeste kõrval
ja väikesed varblased võivad rõõmustada vilja -
lõikajatega koos, Ah, milleks üldse
rääkida sinuga, Sel pole mõtet, Ükskõik,

kas sa võidad või kaotad, Tegelikult
 ei ole sina ega keegi meist
 kunagi võitja, Kust sina võtaksidki
 nii palju pisaraid, et nutta oma võitu?
 ----- Sa ei tea,
 et keegi hoiab sind oma naerukas peos, Maailmade keeriskelu
 varjab sinu eest tema lugematuid sõrmi, Veel,
 kuni sa taipad kuskil siinpool, sealpool, kuskil mujal
 tema sõrmede kõikjalolemist ja vilepilli
 sinist värelust kõrgete luhtade kohal,
 Kuni me kohtume seal, kuskil mujal
 palju suuremas sõnatuses, kuni
 me saame aru, et me pärime selle, mis ei ole
 ei ole kunagi olnud ega saa olla kellegi oma,

Juri Lekomtsev

DEN' V SANTAL PARGANA

Znoj zhelt
 zhar ryzh
 zhzheth shar
 zhuet shar
 pal'movye list'ja krysh

V glubinakh kolodcev
 i v teni
 zelen pokoj
 i khodod sin'
 i gornyj khrustal'
 rodnikovoj vody
 izdaet zvenjaxhee
 dzin'.

MIR NASH KOROVLIJ KROV

Krov'ju karov'ej
 namazano telo
 korostoj pokrylosja kak koroju
 smorxhilas' korka
 a telo celo
 beloe telo
 pod buroju plenkoj
 krov' krov' krov'
 kap kap kap
 vdrug vdrug vdrug
 tam tam tam
 ru ru ru
 v krug v krug v krug
 les nog vetvi ruk

vokrug ban'jana
pakhnet zemlja
korov'im vexhestvam
pakhnet korov'im suxhestvam
vokrug - gorizonta zazubrennyj krug
zolotogo

sinego

neba

chasha
napolnis' korov'im molokom
otkrojsja korov'im soskom
napoi nas belym molokom
orosi proso
svjaxhennym dazhdem
ru ru ru tam tam tam ...

RITUAL

Solnca voskhod
sveta reka

vverkh petukha !!

vverkh petukha !!!

per'ja tvoi - rozy zori
belyi khivost - plamenejuxhij khvorost
khrust - list'ja, stvoly razdvigaet svet
serebrjannyi khrip, chto vstrechaet rassvet
krik petukha

probuzhden'e cvetka

osvobozhdenie lepestka

Kto ty, ch'e imja ne nazovu

gorjaxhee chudo najavu

na nas parjaxhee s vysoty

to - otrazhenie

solnce - ty

ne ty li ognennyj dozhd' poslal

ispepelil nash postydnyj grekh

vzlet

shkval

vverkh

vverkh

ozhil vdrug

mnogoglavyi pauk

vzmyli xhupal'ca

smuglykh ruk

krepka khvatka udachen brosk

schast'ja kusok sveta kusok.

O1. Kuna Idamaade kultuuri otsevahendus Eestis on praegu veel kasin, väärtvad tähelepanu ka need mõjud, mis jõuavad meieni kaudselt. Sellelt seisukohalt pakub huvi nende Lääne kirjanike looming, kes on saanud Idast olulisi impulsse. Taolistest vaatlustest võib olla vahest seegi kasu, et nad võimaldaksid mõnevõrra hinnata kultuuridesiinteesi teid ning vältida esmatutvumisel tavalisi "lastehaigusi".

O2. Näib, et nooremates kultuurides leiavad kauged mõjud sageli kergemini kõlapinda, eriti kui rõhutatakse enda erinevust lähemast "kultuurilümbrusest." Ameerika on sobivaks näiteks, Iseseisvumisest peale aktuaalne vajadus end Vanast Maailmast eristada sai aluseks Ameerika vaimuelus iseloomulikule "eneseotsimisele", mis aitas ühtlasi pilgul Ita suunduda. Näha on seda juba transsendentalistidel ja Whitmani luules. Tavaliselt ei arvestatud siis Ida kultuuride eriomast terviklikkust, vaid püüti sealt kohe "elemente" omaenda suhteliselt amorfsesse süsteemi lülitada. Selgesti väljakujunenud traditsioonidega eurooplane langes harvemini dilettantluse ohvriks. Pealiskaudsust ja vägivaldseid tõlgendusi võib tõdeda ka Ühendriikides pärast Teist maailmasõda levinud dzen-budismi harrastuses, eriti mis puutub nn. beat-liikumisse.

O3. Sellisel tagaplaanil tõuseb soodsalt esile J. D. Salingeri looming. J. Zavadska ja A. Pjatigorski spetsiaalses artiklis (Narodõ Azil i Afriki, 1966 nr. 3) on juba üksikasjaliselt eritletud Glasside saaga viiteid india, hiina ja jaapani allkatele. Erinevalt sellest

"kitsamalt orientalistlike huvidega" artiklist püüab käesolev ettekanne selgitada, kuid võrd orgaaniliselt on Salingeril õnnestunud seostada Ida õpetusi ameeriklase ees seisevate küsimustega. Ka jääb siin suhteliselt kõrvale nende õpetuste põhiline kandja Seymour Glass, sest tema veel lünklik biograafia ei võimalda terviklikku analüüsi. Lisaks nõuaks ta ideaalkujuna veidi erinevat lähenemist.

O4. Salingeri loomingu eristatakse tavaliselt kaht perioodi, kusjuures teise algust loetakse novellist "Teddy", mis tähistas otsest pöördumist Ida õpetuste poole. Need viited, arutlused ja rõhutatud aktiivne autorikõne kujutavad tõesti tunduvat muutust Salingeri kunstilises laadis. Ebaõige oleks aga vastandada perioode ellusuhtumise plaanis. Nii "Püüdjä rukkipeõllul" kui "Franny ja Zooey" keerlevad sama põhikonflikti ümber ning annavad oluliselt sama lahenduse. Ainult et esimeses kannab seda situatsioonide ja detailide sümbolika, teises jälle filosoofiline arutus.

O5. Salingeri tutvus Ida õpetustega näikse varasem, kui arvatakse. Kulgi "Üheksa jutut" hulgast ainult "Teddy" osutab nende teesidele, on kõik jutud koondatud m o to alla, milleks on dzeni meistri Hakuini kvan "Me teame, mis kõla on kahel plaksutaval käel, aga mis kõla on ühel plaksutaval käel?". Seejuures on varasemas, 1948. a. kirjutatud novellis "Parim päev banaanikala piüügiks" kõige enam ühist dzeni mõttelaadiga. Siin vilksavad viited asju sõnalset eristava-lahutava mõtlemise illusoorisusest (näit. küsimused Sybilli supelkostüümi värvist, tema kodupaigast jt.), mõistatuslik lugu banaanikaladest tuletab meelde klassikalisi koane, novelli lõpp aga

sarnaneb dzeni ootamatu šoki meetodiga. Lõpuniitlematus ja mõistatus-
likud puändid iseloomustavad teisigi novelle, mis üldiselt kujutavad
tundlike, elu ja ümbrusega rahulolematute inimeste püüdeid rõhuvast
tegelikkusest vabaneda, mis neid aga järjest tugevamini kütkeisse
mässivad. Ent siis avab mingi tavaline ja samas ootamatu asjaolu
kogu seisukorra uues valguses. Need hetkelised "teisitiolemised"
on otsekuü dzeni satori-elamuse "nõrgemaks variandiks". Oluline on
neis mõistmine ja solidaarsus inimeste vahel - Salingeri loomingu
keskne teema. Novellide kunstiline laad kasvab välja ameerika lühi-
jutu traditsioonidest, millel on omakorda märgatav sarnasus dzeni
esteetikast mõjutatud jaapani kunsti lakonismiga.

O6. Varjatud sümbolika loob romaanis "Püüdjä rukkipoollul"
väga keeruka struktuuri. Enamik tõlgendusi toetub vaid selle "näht-
avamatele" osadele, või siis on kontekstist kistud süm-
boleid arendatud absurdini. Tavaliselt nähakse romaanis nooruki
mässi maailmakorra, täiskasvanute või elulaadi vastu. Viimane
vastab küll tõele, kuid eitus jääb siin vaid esialgseks astmeks.

Holden hülgab Ameerika elulaadi ideaalid sellepärast, et nen-
de aluseks on egoism, püüe teistest eralduda, kõrgemale tõusta.
See tee viib ainult sisemise tühjuseni (vt. episood vana vilistla-
siga, kes kooli WC-st oma nimetähti otsis), siit lähtub kõik
võlts (phony), millest on läbi imunud kogu elulaad. Sellises
õhkkonnas ähvardavad algselt siiradki mõtted ja teod väärduda
võltsiks (vt. Holdeni kujutlusmäng surmava kuuliga). Millist elu-
teed ka valida, ikka tähendaks see liilituda üldisesse trügimisse,

ja kunagi ei või teada, kas sind ei ajenda varjatud egoism. Ühtlasi saab Holdeni leppimatus omakorda teda kammitsevaks ja teistest eraldavaks jõuks. Sellele ohule viitavad Antolini hoiatus misantroopia kuristikku eest ning kõigi vastu sallimatu Ackley, kelle "negatiivne konformism" pole parem Stradlateri "positiivsest konformismist". Holden on sellest ohust teadlik ja püüab alati tunnistada teiste pisimaidki vourusi. Tema vihkamine pole isiklik ega kesta kaua. Sageli on selles hoopis kaastunnet, sest nende inimeste tõeline loomus igatseb midagi muud. Ometi kisub Holdenit tung päasta oma "mina" vaenuliku maailma eest (vt, tema valmistus venna jutust "Salakalake"), ja kui see näib luhtuvat, viirastuvad tema ees hullumine või surm. Talle meenub James Castle (castle = kindlus, kants), kes pigem surma läks, kui nõustus oma sisetundest lahti ütlemas. Ent kui Holdenit haarab tunne, nagu hakkaks ta "vajuma" ja kaoks jäädavalt, pöördub ta mõttes oma teise ideaali - vend Allie poole, et see teda päästaks (ally = liitlane). Mõte põgeneda ühiskonnast on viimaseks katseks säilitada oma "mina" negatiivsel teel.

Kõrvuti visandub aga teine liin. Romaani algul jälgib Holden kooli aule tähtsaks peetavat matši ja meenutab samas kunagist jalgpallimängu kahe klassivennaga. Sümbolsest vastanduvad mängud kolmes suhtes : ettekatsetus - spontaansus; allutatuse välisele sihile - välise sihi puudumine; mängijate vastandatus - mängijate ühendatus. Siin kehastub dzeni ideaal : spontaanne (sundimatu), iseendaga samane (eesmärgitu) ja kõigega ühtne (vastandusteta) olemine. Ebakanooniliselt igapäevane ja piltlikult sümbolne vorm

vastab täiesti dzeni valmule. Mälestus vabastab Holdenit viimast kooli vastu, ja ta võib sealt rahulikult lahkuda.

Kogu järgnev rännak on inimliku kontakti ja ühtsuse otsing. Episoodilisus ei lase tegelastel tõusta iseseisvateks saatusteks: nad kõik on Holdenit "teisitiolemise" vormid, märgid-sümbolid, mille tähendus sõltub tema otsingute mõttest. Enamikus lähevad kohtumised nurja, Holdenit õpetajad-juhatajad (Spencer, Luce, Antolini) ei ole võimelised oma funktsiooni täitma (eriti oluline on Antolini, kes teab küll, kuidas tuleks elada, ise seda aga ei tee). Inimliku kontakti otsingutel peab Holdenit toetuma omaenese vahe-tule kogemusele ja hülgama harjunud mõtlemisviisi vastandavad liigitused ("pundid"). Inimeste tõeline, sundimatu loomus saab tavaliselt vallanduda ainult milleski "kõrvalises", nagu oskuses villistada või tantsida, mida pole allutatud egoismi kontrollile. Siit tarbetu ja spontaanse väärtustamine, mis jätkab dzenile tunnuslikku sihipärase püüdluse eitust.

Ilmekaks näiteks raamatu mitmesse suunda hargnevast sümboolikast on Holdenit soovunelm – olla püüdja rukkipõllul, kes hoiab lapsi kuristikku langemast. Ühelt poolt kehastub siin omakasupüüdmatu teenimise ideaal, milles Holden näeb elu mõtet, samuti soov, et säiliks lapselik siirus ja sundimatus. Teisalt on Holdenit rännak lohutuks vastuseks Burnsi laulusalmile, millest too soovunelm lähtub ("If a body meet a body / Coming through the rye, / If a body kiss a body -/ Need a body cry?"). Tähendusrikas on seegi, et Holdenil on "meet" asemel "catch": kui inimlik kontakt on muutunud omaette püüdluse objektiks,

kaotab see loomulikkuse ning saab võimatuks, Mis puutub "lapsekultusesse", millest romaani puhul palju on räägitud, siis väärib järelemõtlemist episood, kus Holden meenutab külaskälke loodusloo muuseumi, „Mõned asjad peaksid jääma, nagu nad on, Pistad nad suurde klaasvitriini ja jäta rahule“, arutab ta, muuseumi juurde jõudes pole aga järsku tahtmist siseneda. Sümbolne vihje, et kui asjade loomulikkude käiku pidurdama hakata, muutub muutumatut otsida ja selle külge klammerduda, siis saab see tegelikult surnud koormaks .

Need ootamatud meelemuutused, mis antakse kommenteerimata vormis ("tundsin järsku", "tahtsin järsku", "polnud enam tahtmist" jmt.) kujutavad "valgustusmomente", mis koonduvad lõpuks äratundmiseks, et maailmas pole kohta, kuhu võiks põgeneda, et inimestest lahus ei saa olla tõelist elu, et otsitav peitub säänsamas ümberringi. See teadmine jõuab Holdenini, kui ta vaatab karussellil tiirlevat Phoebet, ning raske on mitte seostada karusselli budistide "olemise rattaga", mis sümboliseerib nii kõige lakka- matut muutuvust kui ka muutumatut samasust. Ka Holdeni rännak, kus ühendust nagu otseselt ei leitagi, näib tegevat suletud ringi, ent teisalt on see ometi kodu ja ühenduse taasleidmine. Kui Allie (kes kunagi kellelegi vihaseks ei saanud ning kõiges oskas rõõmu leida) ja James Castle esindavad mingis suhtes vastandlikke (ehkki võrdselt õigeid) vastuseid maailmale, siis keskteed nende vahel kehastavad kaks nunnat, kes omakasupüüdmatult maailma keskel töötavad ja ometi sellest lahus on (kuigi nende seotus

kindla "pundiga" saab tõkkeks täiesti sundimatule kontaktile). Vastuolud Holden'i ümber ja temas endas jäävad püsima, kuid nende paratamatus on nüüd aktsepteeritud (mis ei tähenda kõigega leppivat konformismis). Holden mõistab Antolini sõnu, et küpsuse märk on see, kui inimene tahab millegi nimel tagasihoidlikult elada. Tema jutustus ise on kontaktikitse, katse mõista ja saada mõistetud, mis on aga suunatud tühjusesse, abstraktsele adressaadile, ning seega viimasest sõltumatu. Jutustuse lõpus jõuab Holden kõikehõlmava inimühisuseni, öeldes end puudust tundvat kõigist, kellest jutustas. Ent viimane lause vihjab, et isegi taoline ühendus on omas pürgimises veel ebatäiuslik ning sellepärast koormav ("Ärge kunagi kellelegi midagi jutustage. Sest kui te kellestki jutustate, hakkate tingimata tema järele puudust tundma").

Sellest sümboolika analüüsist nähtub, kui palju ühist on romaani ideestikul idamaiste õpetustega (eriti dzen-budismiga), ilma et neid kordagi mainitaks. Miski ei ole siin ainult "jah" või "ei", vaid mõlemad samaaegselt, mitmesse hargnevate tähenduste ja võimalustega. Nii ei ole seegi, et Holden'i saatus jääb lahtiseks ("Kuidas võib inimene ette teada, mida ta tulevikus teeb? Midagi ei või ette teada."), ainuüksi ebakindluse või jõuetuse näitajaks, vaid kainelt realistlik hinnang oma seisundile, isegi mõneti dzenile sarnane usaldus asjade loomuliku käigu vastu.

07. "Franny ja Zooey" põhiline erinevus "Püüdjast" on selles, et asjad, millest Holden saab teadlikuks vahetu kogemuse kaudu, on Idä õpetustega tutvunud Franny'le ja Zooey'le teada juba

eelnevalt. Küsimus on teadmise ja praktika vastavusse viimises, mille tähtsust ja raskusi on need õpetused alati rõhutanud. Kaudse sümboolika asemel valitsevad siin otsesõnalised viited ja arutlused. Nagu Holden, nii tunneb ka Franny tülgaastust ümbritseva tege-
likkuse vastu, kus "kõik on nii tilluke ja mõttetu ja kurvaks-
tegev". Temagi tahab hüljata egoismi maailma, kus aina piüitakse kellekski eriliseks saada, ja olla "an absolute nobody". Lootus palve mõjule on samasugune eskapism nagu Holdeni põgenemis-
plaani. Zooey argumentatsioon kordab "Püüdjate" arengut. Ta näitab, et Franny tülgaastus on isiklik, kaastundetu; et Franny piüie leida valgustust ja rahu johtub sama egoistlikest tungidest kui teiste piüided kuulsuse või raha järele; et egoismi ja teesklast lõpuni näha ei ole sellises seisundis võimalik. Franny palve on petlik abivahend, mille kaudu ta piüiab vältida kutsumust elus ja igapäevaseid kohustusi teiste vastu. Zooey viitab dzeni teesidele kõigi erinevuste illusoorisusest ja mitte-teadmisest (no-knowledge), mis tähendab neist erinevustest "lahtiõppimist" (unlearning the illusory differences). Siit tuleneb inimtegevuse hierarhia eitamine, sest dzeni seisukohalt kujutab iga asi "imet" ning kõige argipäevasemgi tegevus "kunsti". Buddy Glassi mõistujutus ajab surija end püstakile, et vaadata, kas mööduv naine jõuab pea peal balansseeriva kannuga üle mäe. Usupiinades vaevlevad aga need, kes ei oska näha ilu. Ja seni, kuni inimene tunneb kutsumust mingi kindla asja vastu, vääraks selle pidurdamine tema loomuliku arengut. Franny on sündinud näitlejaks, ning soovidetuse ideaal on talle võõras. Oma kutsumust järgides tuleb tal

juhinduda "Bhagavad Gita" sõnadest: "Sul on õigus töötada, kuid ainult töö enda pärast. Sul ei ole mingit õigust töö viljadele. Himu töö viljade järele ärgu kunagi olgu sinu töö ajendiks". Oma kutsumust teenides teenib ta ühtlasi teisi inimesi. Seda tähendab Seymourl mõistujutt Paksust Prouast, kes on Zooeyle kõigi inimeste ja Kristuse enda kehastuseks. Nii kõlab ka "Franny ja Zoe ey" lõppkreedona inimeste ühtsus ja omakasupüüdmatu teenimine. Võrreldes "Püüdjaga" on siin veel selgesti osutatud kutsumuse tähendusele.

08. Et Glasside saaga idamaine motiivistik on juba põhjalikult analüüsitud J. Zavadskaja ja A. Pjatigorski artiklis, juhitage tähelepanu ainult mõnedele kunstilistele iseärasustele. Salinger kannab piinlikku hoolet, et idamaised elemendid ei jääks lugejale arusaamatuks eksootikaks. Nii saadab viidet dzeni vibulaskmisõpetusele kohe märkus, et sama võib kogeda koni prügikasti viskamisel. Ka seisavad nimed Ida kultuuriloost enamasti kõrvu Lääne omadega.

Taotledes vahetut kontakti lugejaga, püüab Salinger vältida viimase taju automatiseerumist ning kasutab selleks dzeni meistrite eeskujul meelsasti ootamatust ja hämmeldust. "Püüdja" ehtsalt kõnekeelset jutustust katkestavad alatasa usalduslikud pöördumised lugeja poole, samas lõhuvad aga vahetu vestluse illusiooni sümbolised detailid ning seletamata vihjed. "Banaanikalas" esinevad häirivalt mõistatuslik paraabel ja šokeeriv puant. Üsna keeruline on olukord Glasside saaga jutustustes. Kõlgepealt esitatakse neid kirjaniku "alter ego ja kaasautori" Buddy Glassi teostena, kes

saab omanduseks ka Salingeri varasema toodangu pluss tema kohta levitatavad kuulujutud. Muidugi on teosed ühtlasi Buddy iseloomustajaks. Lugejat õrritav samastamine annab võimaluse kirjandusliku illusiooni piirimail balansseerides seda kord komplitseerida, kord lõhkuda. Lugeja konventsioonid on häiritud, tema segadusse aetud taju teravnenud. Jutustuses "Franny ja Zooey" on ühel pool idio-
maatilisse kõnekeelde rüütatud filosoofilis-religioossed dialoogid, teisel pool rõhutatult keeruline, artistlik autorikõne, mille objektiks on Glasside korteri sisustuse jm. igapäevase butafooria kirjeldamine. Käsitusobjekti ja stiili vahekord on kummalgi juhul ümber pööratud, ning see "madala" ja "kõrge", "tühise" ja "sügava", "tõsis" ja "koomillise" ironiline läbipõimimine jätab suuresti lugeja otsustada, mida siin tõena võtta. Eessõna teatab, et jutustus on kirjutatud "esoteerilises, perekondlikus keelepruugis", kus "lühim kaugus mingi kahe punkti vahel on peaaegu täisring". Jutustuses "Seymour : Sissejuhatus" on Buddy aga lakkamatult ametis enda ja oma kirjandusliku materjali vahekorra selgitamisega, arutlustega kunsti võimalustest ja piiridest. Jutustamisreeglite lõhkumine jätab lugeja ebakindlale "eikellegimaale" reaalse ja illusoorse vahel, teiselt poolt võib see kujuneda vahetu kontakti hetkeks, mil lugeja tunnetab autori juuresolekut ja võitlust materjaliga.

Seymour ütleb kord, et tema jaoks on dzeni kõigi asjade samaväärsuse tunnetus (indiscrimination) võimatu, sest siis peaks ta armastama ka halba luulet. Salingeri viimastes teostes kaotavad

aga meie harjunud esteetilised ideaalid (hea kompositsioon, stiil jm.) väärtuse - just sellepärast, et nad on harjunud ning muudavad teose impersonaalselt hinnatavaks "surnud" objektiks, hästi või halvasti tehtud "asjaks". Kui eesmärgiks on vahetu kontakt, tuleb "viga" ja reegleid hülgavat spontaansust isegi eelistada (vt. ka Kierkegaardi moto "Seymouris"). Ent kui dzeni absoluutselt seisukohalt hierarhiad ongi illusoorseid, siis kunst kuulub diskrimineerivasse maailma. Reeglite hülgamine "töötab" efektiivselt ainult teatud piirini, mille ületamine saab teosele saatuslikuks. Salingeri viimane, Seymouri spontaanse kirja vormis jutustus "Hapworth 16, 1924" sunnib seda kartma. Et see on aga osake Seymouri seni lõpetamata biograafiast, oleksid liigselt kindlad väited enneaegsed.

09. Salingeri katse sünteesida Ida ja Lääne kultuuri elemente on praeguses kirjanduspildis üks huvitavamaid. Oleks tervitatav, kui eesti lugejani jõuaksid ka tema hilisemad teosed.

Jaak Rähesoo

YOGA - INIMISIKSUSE TÄIUSTUSMEETOD

1. Harmooniliselt arenenud tulevikulinimese - moraalselt puhta, vaim-
selt rikka ja füüsiliselt täiusliku isiksuse kasvatamisel tuleb arendada
ühtaegu komplekselt inimese psüühilist, intellektuaalset ja füüsilist aspek-
ti.
2. Isiksuse kooskõlaliseks arendamiseks pakub suurepäraseid võima-
lusi india filosoofia Yoga koolkond, milles pööratakse tähelepanu nii lni-
mese psüühikale, intellektile kui ka kehale.
3. Yogat on vaadeldud küll religiooni või filosoofiasüsteemina, ent õi-
gem on teda käsitleda ning rakendada inimese täiustusmeetodina.
4. Yoga lõppeesmärgiks on kõiksustunnetuse saavutamine, kuid juba
selle taotleminegi kätkeb hindamatuid vaimseid, hingelisi ja kehalisi väär-
tusi - rahu, hingelist ja vaimset kindlust ning avarust ja tervist. Need on
eriti olulised tänapäeva rahutus, ebakindlas ja ebatervislikest eluviisidest
küllastatud maailmas.
5. Senikaua, kuni inimesed pole saavutanud rahu endas, jääb see
saavutamatuks ka maailmas.
6. Yoga teooria ja praktika on lahutamatud.
7. On aeg hakata tõsiselt uurima Yoga rakendatavust inimisiksuse
täiustamisel. Otstarbekohane on alustada Yoga ühest harust - Hatha-
Yogast.

Olaf Langsepp

TOLKĀPPIYAM : 1259

Vana-tamili materjalist pakub üldisele poetikale ja lingvistikale erilist huvi Tolkappiyam'i 1259. suutra (numeratsioon Madrase 1943.a. väljaande järgi). Esitatakse kaalutlused selle fragmendi päritolu suhtes ning üks võimalikest rekonstruktsioonidest.

M. Rimmel

TOWARDS MY SCIENTIFIC AUTOBIOGRAPHICAL NOTES

The formulation and development of the Alpha-Phoneme/Phonoid theory was greeted somewhat with enthusiasm and encouragement by scholars like the late Professor W. Meyer-Eppler of Bonn in West Germany, who was mainly instrumental for an invitation to me as Richard-Merton Visiting Professor in the Institute of Phonetics and Communication Science at the University of Bonn in 1960. W. Meyer-Eppler had also published several papers of mine and my students which had an intimate bearing on my theory in German periodicals like *Zeitschrift für Phonetik*.

Later, Professor F. Winckel of the Technical Laboratories in Berlin extended a warm reception to my theoretical work and through him my work came to be somewhat more known in Europe but the Alpha-Phoneme/Phonoid theory was greeted with indifference, if not with positive hostility, elsewhere until the late Professor L. H. Strong of the Department of Anatomy at Chicago Medical School had joined with me in writing a monograph entitled "A Critique of Experimental Techniques, Methods and Analyses in the Study of Structure in Speech".¹ Perhaps, the importance of what my group were saying at the earlier stages, seemed to have been obscured by the apparently controversial way in which we were saying it. It is likely that some of my contemporaries who dismissed my group as a team of wild speculators had insufficiently (I say this with due deference to every one) realised that we had, to say the least, some points of criticism of the older tradition both in linguistics

and phonetics (more precisely speaking, acoustics of speech and music) and we had also some important fruitful proposals for future directions of research in these fields.

No doubt my collaborators and I saw ourselves as revolutionaries and we were even inclined too at times to put our position in a dogmatic and extreme form which could not reasonably be defended , as it appeared especially to my critics. But now it is obvious to me , as I reflect back on those early days of our scientific struggles , that we were performing a useful function in publicising a tendency which was to be crystallised later to study the process of human speech in its totality , especially in clear biological (which implies neuromathematical) perspectives.

Perhaps, nowadays this preference seems no longer revolutionary. Witness , for instance , the pioneering works of Meader and Muyskens and Lenneberg.²

It is true that no empirical evidence can finally establish the truth or untruth of what , for all practical reasons , seems to be a metaphysical theory ,³ but a new range of facts may indicate the superiority of a particular way of talking theoretically about them.

Towards this end , M. Remmel's present paper "On the Alpha-Phonoid (Alpha-Phoneme) Theory"⁴ is welcome.

In regard to all my attempts , even at wild theorising about speech-process , all that I stress now is that we need freedom to explore and any restrictions on this freedom is likely to lead to neglect of some aspects of the Speech-Universe that need

understanding and also to the neglect of a considerable field of possible neurophysiological and psychological experimentation .

C .R .Sankaran

¹ Deccan College Building Centenary and Silver Jubilee Series : 40, Poona 1965 .

² C.L.Meader and J.H.Muyskens , Handbook of Biolinguistics , Part I , Section A, Toledo (Ohio) 1950. E.H.Lenneberg , "A Biological Perspective of Language" , in: New Directions in the Study of Language , E.H.Lenneberg , (ed.) .The M.I.T. Press , Cambridge , Mass. 1964 , pp. 65 - 88. E.H.Lenneberg , Biological Foundations of Language. John Wiley and Sons , Inc., New York - London - Sidney 1967. A.M. Liberman , F.S.Cooper , K.S.Harris , P.F.MacNeilage , "A Motor Theory of Speech Perception " . Paper D3 in: Proceedings of the Speech Communication Seminar II. Stockholm , Aug 29 - Sept 1 , 1962 . Speech Transmission Laboratory , Royal Institute of Technology , Stockholm / Sweden , 1963 . P.B.Denes , "On the Motor Theory of Speech Perception," in: Proceedings of the Fifth International Congress of Phonetic Sciences , E.Zwirner , W.Bethge ,(eds.) . S.Karger , Basel - New York 1965 , pp. 252 - 258 .

³ See Professor J. Knobloch's evaluation of the Alpha-Phoneme/Phonoid theory , referred to by me in my paper: "Meta-Mathematics, Meta-Logic and Meta-Linguistics with special reference to the Alpha-Phoneme/Phonoid theory", Zeitschrift für Phonetik , Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung 18, 1965 , p. 429.

⁴ Terminologia Indica I, Universitas Tartuensis , Tartu 1967 , pp. 52 - 66.

SISUKORD

<u>P. Nurmekund</u> , TRÜ orientalistikakabineti 1967. aasta kroonikat	3
<u>P. Nurmekund</u> , TRÜ orientalistikakabinetist NSVL ajakirjanduses	4
<u>M. Salupere</u> , Ühest kirjanduslikust sidemest	6
<u>L. Mäll</u> , Ida-Lääne sünteesi võimalustest luules	7
<u>M. Remmel</u> , Mõnedest poeetika elementidest	15
<u>J. Rähesoo</u> , Idamaistest mõjudest J. D. Salingeril	24
<u>O. Langsepp</u> , Yoga - inimesiksuse täiustusmeetod	35
<u>M. Remmel</u> , Tolkappiyam : 1259	36
<u>C. R. Sankaran</u> , Towards my scientific autobiographical notes	37

Hind 15 kop.

A
29035

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00755001 7